የውሃና ኢነርጂ ዘርፍ የሙስና ሥጋት ግምገማዊ ጥናት

የፌደራል የሥነምግባር እና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን
FEDERAL ETHICS & ANTI-CORRUPTION COMMISSION

1993

ከሙስና የጸዳች ኢትዮጵያ
CORRUPTION FREE ETHIOPIA

ግንቦት 2015

አዲስ አበባ

ማውጫ

ክፍል አንድ፡ መግቢያ 3
1.1. የጥናቱ ዳራ 3
1.2. የዘርፉ አጠቃላይ ገጽታ 3
1.3. የጥናቱ አላማ 4
1.3.1. አጠቃላይ ዓላማ 4
1.3.2.. ንዑስ አላማዎች 4
1.4. የዘርፍ ተኮር የሙስና ስጋት ጥናት ጠቀሜታው 4
ክፍል ሁለት 6
የውሃ እና ኢነርጂ ዘርፍ የሙስና ስጋት የተዛማጅ ጹሁፎች ዳሰሳ 6
2.1. በዘርፉ አለም አቀፍ እና ሀገር አቀፍ ተጨባጭ ሁኔታ አንጻር 6
2.2. ለሙስና እና ብልሹ አሰራሮች ሊዳርጉ የሚችሉ የአሰራር ክፍተቶች 7
ክፍል ሶስት፡ የጥናቱ ስነ-ዘዴ 9
3.1. የጥናቱ ቦታ 9
3.2. የመረጃ ምንጮች እና የመሰብሰቢያ ዘዴዎች 9
3.3. ጥናቱ የተከናወነበት ሂደት 9
3.4. የሙስና ስጋት ጥናት ስነ-ዘዴ 10
3.5. የጥናቱ ዓይነት እና የመረጃ ትንተና ዘዴ 10
3.6. የጥናቱ ተግዳሮቶች 11
ክፍል አራት፡ ዘርፍ ተኮር የሙስና ስጋት ጥናት ትንተና 11
4.1. የተቋማት አደረጃጀት 11
4.2. ተጠያቂነት 12
4.3. የተቋማት ግልጽነት ትንተና 14
4.4. አዋጅ፣ ደንብ እና መመሪያ 15
4.5. የንብረት አስተዳደር 15
4.6. የግዥ አስተዳደር 16
4.7. የሰው ሀብት አስተዳደር 17
4.8. ሀብት ምዝገባና ማሳወቂያ 18
4.9. ፕሮጀክት አስተዳደር 19
4.10. ኦዲትና ቁጥጥር 19
4.11. የሙስና ስጋት ደረጃ ትንተና 20
ክፍል አምስት፡ ምክረ ሀሳቦች 21
ማውጫ 24
አባሪ ሀ፡ የውሃ እና ኢነርጂ ዘርፍ የሙስና ስጋት ደረጃ ትንተና 25

ክፍል አንድ፡ መግቢያ

1.1. የጥናቱ ዳራ

የፌደራል የሥነምግባር እና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን አብይ ተልዕኮ ከሆኑት መካከል በተቋማት ለሙስና እና ብልሹ አሰራር ክፍተት የሚፈጥሩ አሰራሮችን በጥናት መለየትና የመፍትሄ አቅጣጫዎችን ማመላከት ነው፡ ፡ በዚሁ መሰረት በተያዘው በጀት አመት ዘርፍ ተኮር አሰራርን በመከተል በ19 ዘርፎች ስር የሚገኙ ተቋማት የስራ አፈፃፀምና የሙስና ስጋት ግምገማዊ ጥናት ለማካሄድ የሚያስችሉ መረጃዎችን በመሰብሰብ እና በመተንተን በተገኙ ግኚቶች ላይ የመፍትሄ ሀሳቦችን መስጠት የሚያስችል ጥናት እያካሄደ ነው፡፡

በተቋማት ለሙስና ስጋት እንደመነሻ ይሆናሉ ተብለው የሚታሰቡ ሁኔታዎችን ማለትም የህጎች መላላት፣ የቁጥጥር ማነስ፣ ደካማ የአስተዳደር ሥርዓት፣ ደካማ ተቋማዊ ባህል፣ ደካማ የአሰራር ስርዓት፣ የግለሰቦች የሥነምግባር ጉድለት፣ የሥራ አካባቢዎች አለመመቸት እና አግባብነት የሌላቸው የሥራ ግንኙነቶች፣ ግልፅነትና ተጠያቂነት አለመኖር፣ የጥቆማ አቀራረብ፣ አያያዝ እና አፈታት ግልፅነት አለመኖር፣ የመረጃ አያያዝ ደካማነት ተጠቃሽ ናቸው፡፡

የውሃና ኢነርጂ ዘርፍ የውሃና ኢነርጂ ሚኒስቴር ጨምሮ በስሩ አራት የመንግስት ተቋማት ያሉት ሲሆን ሁሉም የፌዴራል አስፈጻሚ አካላትን ስልጣንና ተግባር ለመወሰን በወጣው አዋጅ ቁጥር 1263/2014 የተቋቋሙ ናቸው፡፡ የውሃና ኢነርጂ ዘርፍ ሀገራችን ኢትዮጵያን ያላትን ሀብት በፍትሃዊነት፣ በዘላቂነትና በተቀናጀ መልኩ በማልማትና በማስተዳደር የዜጎችን የመጠጥ ውሃና ሳኒቴሽን አቅርቦት፣ የኢነርጂ ፍላጎትና ሁለንተናዊ ህይወት መሻሻልን የማረጋገጥ ስራ ላይ ትኩረት የሚያደርግ ዘርፍ ሲሆን በስሩ ያሉት ተቋማት ይህን ተልእኮ እንዲወጡ የተለያየ ሚና የተሰጣቸው ናቸው፡፡፡

በመሆኑም ይህ የጥናት ሪፖርት በውሀ እና ኢነርጂ ዘርፍ በሚገኙ አራት ተቋማት ማለትም የውሃና ኢነርጂ ሚኒስቴር፣ የታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ፅ/ቤት፣ የኢትዮጵያ ሜትሮሎጂ ኢንስቲትዩት እንዲሁም የኢትዮጵያ የውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት በተሰበሰቡ መረጃዎች ላይ የሚያተኩር ሲሆን በ11 ርዕሰ ጉዳዮች መሰረት ለተገኙ የሙስና ስጋቶች መፍትሄ ሀሳቦችን ለማመላከት ተሞክሯል፡፡

1.2. የዘርፉ አጠቃላይ ገጽታ

በውሃው ዘርፍ ያለው ሙስና በድሆች ላይ ያልተመጣጠነ ተፅዕኖ ያሳድራል ምክንያቱም ከፍተኛ ወጪ እና ለውሃ አገልግሎት የሚከፈለውን ጉቦ በአንፃራዊነት ከባለጸጋዎቹ የበለጠ ይጎዳቸዋል፡፡ ሙስና የውሃ መሠረተ ልማት ግንባታ ወጪዎችን በ40 በመቶ ይጨምራል፣ ይህ የሚያሳየው የምዕተ ዓመቱን የንፁህ መጠጥ ውሃ እና የንፅህና አጠባበቅ ግብን ለማሳካት በዓመት 12 ቢሊዮን ዶላር ተጨማሪ እንደሚያስፈልግ ያሳያል፡፡ ሙስና በተለይ በኢነርጂ ዘርፍ ተንሰራፍቶ ይገኛል፡፡ ብዙ ኢንተርፕራይዞች ያለ ጉልበት/ኃይል ማልማት አይችሉም፣

ሃይል የማከፋፈያው ስልጣን በመንግስት ባለስልጣናት ላይ የተከማቸ በመሆኑ፣ ኢንተርፕራይዞች ለመንግስት ባለስልጣናት ተጨማሪ ጉልበት ለማግኘት ጉቦ የሚከፍሉ ሲሆን የመንግስት ባለስልጣናት ደግሞ ከሙስና የፋይናንስ ተጠቃሚ ይሆናሉ። ሙስና በሃይል ቆጣቢነት ላይ የሚያሳድረው ተጽዕኖ ከፍተኛ ነው። በውሃው ዘርፍ ያለው ሙስና የህብረተሰቡን ሁለንተናዊ እድገት፣ ኢንቨስትመንቶችን፣ የውሃ ሃብት አስተዳደርና አገልግሎት አሰጣጥን በማዳከም እንዲሁም የህዝብ ተቋማትን በማሽቆልቆል ዘላቂ እና ቀጣይነት የሌለውን ልማት ያመጣል። በጣም ግልጽ ያልሆኑ የግንባታ እና የአስተዳደር ሂደቶች፣ ርቀው በሚገኙ አካባቢዎች ቁጥጥር የማይደረግባቸው፣ ተወዳዳሪ ያልሆኑ እና ዝቅተኛ የአቅም አውዶች እና ባህላዊ ወይም ማህበራዊ መዋቅሮች ተፈጥሮ ለአካባቢው ሙስና፣ ይዞታ እና ሽርክና አስተዋጽኦ ሊያደርግ ይችላል።

የውሃና ኢነርጂ ዘርፍ አራት የመንግስት ተቋማት ያሉት ሲሆን በአዲስ መልክ የፌዴራል አስፈጻሚ አካላትን ስልጣንና ተግባር ለመወሰን በወጣው አዋጅ ቁጥር 1263/2014 የተቋቋሙ ናቸው። ዘርፉ ሀገራችን ኢትዮጵያን ያላትን ሀብት በፍትሃዊነት፣ በዘላቂነትና በተቀናጀ መልኩ በማልማትና በማስተዳደር የዜጎችን የመጠጥ ውሃና ሳኒቴሽን አቅርቦት፣ የኢነርጂ ፍላጎትና ሁለንተናዊ ህይወት መሻሻልን የማረጋገጥ ስራ ላይ ትኩረት የሚያደርግ ዘርፍ ሲሆን በስሩ ያሉት ተቋማት ይህን ተልእኮ እንዲወጡ የተለያየ ሚና የተሰጣቸው ናቸው።

1.3. የጥናቱ አላማ

1.3.1. አጠቃላይ ዓላማ

በዘርፉ በሚገኙ ተቋማት ላይ ዘርፍ ተኮር የሙስና ተጋላጭነት ግምገማዊ ጥናት ማካሄድ ነው።

1.3.2.. ንዑስ አላማዎች

የዚህ ጥናት ንዑስ አላማዎች በውሃ እና ኢነርጂ ዘርፍ ስር ባሉ አራት ተቋማት፡-1) የአሠራር ሥርዓቶችን መገምገም፤ 2) ለሙስና ስጋት የሆኑ ሂደቶችን መለየትና መተንተን፤3) የሙስና እና ብልሹ አሠራር መከላከያ ምክረ-ሃሳቦችን ማስቀመጥ ነው።

1.4. የዘርፍ ተኮር የሙስና ስጋት ጥናት ጠቀሜታው

የሙስና ትርጉም፡1) በኦክስፎርድ ዲክሽነሪ፡- አደራን አለመጠበቅ፣ እምነት ማጉደል፣ በጉቦ፣ በምልጃና በአድሎ፣ ሐቅን፣ ውሳኔን ወይም ፍትህን ማዛባት። 2) በካቶ (1996)፡- ለግል ወይም ለቡድን ጥቅም ሲባል፣ ሥርዓቶችን፣ ደንቦችን፣ ህጐችንና መርሆዎችን መጣስ ነው። 3)የሙስና ቅኝት በኢትዮጵያ 1993፡- የመንግስትን ሥራ ሥነ ምግባራዊና መሠረት ባለው መመሪያና ደንብ ላይ ተመርኩዞ አለመስራት። 4)Transparency International፡- በመንግስትና በህዝብ የተሰጠን ሥልጣንና ኃላፊነት ለግል ጥቅም፣ ወይም ሌላን ለመጥቀም ወይም ለመጉዳት ሲባል በስልጣን አለአግባብ መገልገል ነው።

ሙስና ህግና ሥርዓትን ተከትሎ ከመስራት ይልቅ ስልጣንና ኃላፊነትን መከታ በማድረግ ህግና ሥርዓትን በመጣስ የመንግስትና የህዝብ ሃብትና ንብረትን መስረቅ፣ መዝረፍ፣ ማጭበርበር እንዲሁም በጉቦ፣ በዝምድና፣ በትውውቅ በጉስኝነት፣ በፖለቲካ ወገንተኝነትና በኃይማኖት ትሥሥር በመመርኮዝ ፍትህን እያዛቡ የግል ጥቅምን ማካበትና ሌላውን ወገን ተገቢ ባልሆነ መንገድ መጥቀም ወይም መጉዳት ነው፡፡

ግለሰቦች ወደ መንግስት ሃላፊነት በሚመጡበት ጊዜ የተሰጣቸውን ሃላፊነት በህግና በአግባብ እንዲጠቀሙበት ቢጠበቅም ይህንን ሃላፊነት ለግል ጥቅም ማካበቻ የሚያውሉበት ሁኔታ ካለ ሙስና ተደርጎ ይወሰዳል፡፡ በተመሳሳይ መልኩ ሙስና የግል ጥቅምን ለማግኘት በሚል ሃላፊነትን ባግባቡ አለመጠቀም ወይንም ሃላፊነትን ተጠቅሞ ያልተገባ ነገር ማድረግን ይመለከታል፡፡ ሃላፊነትን ለግል ጥቅም ማዋል በሚለው እይታ ውስጥ በርካታ ተግባራት ሊዘረዘሩ ይችላሉ፡፡ በኢትዮጵያ ውስጥ የሙስና ወንጀልን ለመዘርዘር በወጣው አዋጅ (አዋጅ ቁጥር 881/2015) 22 የሙስና ወንጀል ተግባራት በዝርዝር ቀርበዋል፡ የዚህ የሙስና ስጋት ጥናት ዋና ጠቀሜታው፡- ሙስናና ብልሹ አሠራሮች ተከስተዉ ከፍተኛ ጉዳት ከማድረሳቸዉ በፊት ለችግሩ ክፍተት የሚፈጥሩ ሁኔታዎችን መርምሮ በማዉጣት የመፍትሄ ሀሳቦችን በማቅረብ ችግሮች ከወዲሁ እንዲቀረፉ ለማድረግ ያስችላል፤ ይህንን ጥናት ስፖንሰር ያደረገው የፌዴራል የስነ-ምግባርና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን እስከሆነ ድረስ ኮሚሽኑ በራሱ መንገድ ለፖሊሲ ግብአት ሊጠቀምበት ይችላል፡፡ ከዚህም በተጨማሪ ለቀጣይ ከሙስና ጋር በተያያዘ ለሚደረጉ ጥናቶች እንደ ማጣቀሻ ሰነድ ሆኖ ሊያገለግል ይችላል፡፡

ክፍል ሁለት

የውሃ እና ኢነርጂ ዘርፍ የሙስና ስጋት የተዛማጅ ጹሁፎች ዳሰሳ

የውሃ ሀብትን በአግባቡ አለመጠቀም በውሃው ዘርፍ ታይቶ የማይታወቅ ቀውስ እያስከተለ ሲሆን ይህም በሰው ህይወት ላይ ትልቅ ጉዳት አለው:: በአለም ላይ ከ1 ቢሊየን በላይ ህዝብ የንፁህ መጠጥ ውሃ አቅርቦት እንደሌላቸው፣ ከ2 ቢሊየን በላይ የሚሆኑት ደግሞ የንፅህና አጠባበቅ እጦት እንዳለባቸው መረጃዎች ያመለክታሉ:: ለውሃ ሀብት ፋክክር መጨመር፣ የውሃ ብክለት እየተባባሰ መምጣቱ እና ከመጠን በላይ መጠቀም የውሃ እጥረት፣ የስነ-ምህዳር ውድመት፣ የአፈር መሸርሸር እና የምርት መሬቶችን መጥፋት ዋና ዋና ተግዳሮቶችን እየፈጠረ ነው:: ሙስና እነዚህን ክፍተቶች ያባብሳል፣ በአለም ላይ የውሃ የአስተዳደር ቀውስን ያስከትላል፡፡ በ2008 በአለም አቀፍ የሙስና ጥናት ሪፖርት እንዲሚያሳየዉ የዓለም ባንክ ለውሃ ዘርፍ ከ20-40% የሚሆነው የገንዘብ መጠን በሙስና ይጠፋል ሲል ይገምታል፡፡

2.1. በዘርፉ አለም አቀፍ እና ሀገር አቀፍ ተጨባጭ ሁኔታ አንጻር

በውሃው ዘርፍ ያለው ሙስና በማህበራዊ፣ በአካባቢ እና በገንዘብ ነክ ጉዳዮች ላይ አሉታዊ ተፅዕኖዎችን ያስከትላል፤ መሠረታዊ ፍላጎቶችን ለማሟላት እቃዎችን እና አገልግሎቶችን የማግኘት አቅምን በመገደብ የሰዎችን መብት በከፋ ሁኔታ ይጥሳል (Ambraseys & Bilham, 2011):: ሙስና የመንግስት ፖሊሲዎችን አላማ ያዛባል፣ የአካባቢን እና የውሃ ሀብቶችን ለመጠበቅ በጋራ አቅም ላይ ያለውን እምነት ያሳጣል(UNDP/SIWI, 2016)፡፡ በውሃው ዘርፍ ያለው ሙስና ለአካባቢ ዘላቂ ልማት ከፍተኛ የሆነ አሉታዊ ሚና ያለው ሲሆን በቢሊዮን የሚቆጠሩ ሰዎችን ህይወት እና አኗኗር አደጋ ላይ ይጥላል:: እ.ኤ.አ. በ2008 ከትራንስፓረንሲ ኢንተርናሽናል የወጣው የግሎባል ሙስና ሪፖርት እንደሚያሳየው በውሃው ዘርፍ ያለው ሙስና በጣም ተስፋፍቷል፣ ሙስና ውሃው እንዳይጠጣ፣ ተደራሽ እና ተመጣጣኝ እንዳይሆን ያደርገዋል ይላል::

ትራንስፓረንሲ ኢንተርናሽናል (2008) ጥናት መሰረት በውሃ ላይ ከሚወጣው ወጪ ከ10 በመቶ እስከ 30 በመቶ የሚሆነው በሙስና እንደሚጠፋ ይገምታል፣ እንደ አለመታደል ሆኖ የውሃ እና ሳኒቴሽን ሴክተሩ ለዚህ አይነት ትልቅ ሙስና በጣም የተጋለጠ ነው:: ብዙ ጥናቶች እንደሚያሳዩት የተለመደው የኢነርጂ ገበያ ለሙስና እና ለሌሎች ህገ-ወጥ ድርጊቶች የተጋለጠ ነው (U4)፡፡ የ2014 የኦኢሲዲ የውጭ ጉቦ ሪፖርት እንደሚያሳየው ከአምስት ጉዳዮች መካከል አንዱ ድንበር ተሻጋሪ ጉቦ የሚገኘው በምርታማነት ዘርፍ ነው (OECD፣ 2014):: ሙስና የውሃ ምንጮችን ከብክለት እና ንክኪ ለመከላከል የታቀዱ ህጎች እንዳይተገበሩ

አስተዋፅዖ ያደርጋል፣ በውሃ ፍሰቶች እና በመስኖ አሰራር ላይ አድሎአዊ ውጤት ያስገኛል፣ ጥራት የጎደለው የውሃ መሠረተ ልማትን ያስከትላል፣ ፍትሃዊ እና ተመጣጣኝ የውሃ አቅርቦትን ይጎዳል።

በውሃው ዘርፍ ያለው ሙስና በዋነኛነት የመልካም አስተዳደር ችግር ሲሆን በአሁኑ ወቅት የውሃ ሀብት አስተዳደር ለሙስና እና ብልሹ ተግባራት ሊያጋልጡ በሚችሉ ክፍተቶች እና ቅንጅታዊ ችግሮች የተጋለጠ ነው። ችግሩን ለመቅረፍ አንዳንድ ከሰሃራ በታች ያሉ የአፍሪካ ሀገራት ገለልተኛ የሆኑ የውሃ ተቆጣጣሪዎችን በአገር አቀፍ ደረጃ ሾመዋል ነገር ግን አሁንም በውሃው ዘርፍ ከፍተኛ የሆነ አስተዳደር ጉድለት እና ከፍተኛ የሆነ ሙስና የታየበት መሆኑን ይገልፃል (Eberhard, 2019) ዴቪስ (2004)።

የኢነርጂ ሴክተሩ የሙስና ዋነኛ ኢላማ እና ምንጭ ነው። ትራንስፓረንሲ ኢንተርናሽናል (2002) እንደሚያመለክተው ከኢነርጂ ስርዓት ጋር የተያያዙ አብዛኛዎቹ ሴክተሮች (ማዕድን፣ ዘይትና ጋዝ፣ የሃይል ማመንጫ፣ ማስተላለፊያ፣ የህዝብ ስራ እና ኮንስትራክሽን) ለሙስና ተጋላጭ ናቸው ተብሎ ይታሰባል። በአፍሪካ ውስጥ ያለው ሙስና የተመሰረተው በታሪካዊ፣ ፖለቲካዊ እና ማህበራዊ እውነታዎች ነው። የተበላሹ ድርጊቶች በተለያዩ ሁኔታዎች እና በተለያዩ መንገዶች ይገለጣሉ። እነሱም፦ የህግ ማዕቀፎች፣ ተቋማዊ አወቃቀሮች እና የቢሮክራሲያዊ ስርዓቶች በተመረጡት፣ በአመራር እና በቴክኒካል ባለስልጣናት ባህሪ ላይ ተጽዕኖ ያሳድራሉ (ክሊትጋርድ፣1998፣ጋሪንግ, ጄ. 2006፣ Gray and Kaufmann, 1998)።

2.2. ለሙስና እና ብልሹ አሰራሮች ሊዳርጉ የሚችሉ የአሰራር ክፍተቶች

ለሙስና እና ብልሹ አሰራር ሊስተዋልባቸው የሚችሉት ተግባራት መካከል በጨረታና ደንብ፣ በግንባታ ደረጃ፣ በወሳኝ ማዕድን ማውጣት ሲሆን ጉቦ በታዳሽ ሃይል ዘርፍ ትልቁ ስጋት እንደሆነ ይገለጻል፣ የጨረታና የጉቦ አከፋፈል ሥጋት ጥምረት በመንግስት ግዥ ላይ የሚፈጸሙ ሙስናዎችን አስመልክቶ ባወጣው የOECD ሪፖርት መሠረተ ግዥ ለሙስና ተጋላጭ ከሆኑት የመንግሥት ተግባራት መካከል አንዱ ሲሆን 57 በመቶው ጉቦ የሚፈጸመው በመንግሥት ግዥ ላይ ነው። በውሃው ዘርፍ ከሚታዩ ዋና ዋና የሙስና ዓይነቶች መካከል፡ - የመንግስትን ስልጣን ያለአግባብ መጠቀም፣ ጉቦ፣ በጨረታ ማጭበርበር፣ የህዝብ ሃብት አላግባብ መመደብ እና የተዛባ የመንግስት ሴክተር አስተዳደር ይገኙበታል።

የውሃ ሀብቶችን ማስተዳደር በመሰረተ ልማት ውስጥ ለማከማቸት፣ ለማውጣት፣ ለማጓጓዝ እና ውሃን ለመቆጣጠር ከፍተኛ መዋዕለ ንዋይ ማፍሰስን ያካትታል። በዘርፉ ውስጥ ከሚከሰቱት በጣም ተደጋጋሚ እና ተስፋፊ የሙስና ዓይነቶች አንዱ ከፈቃድ አሰጣጥ፣ ግዥ እና ግንባታ ጋር የተያያዘ ነው። እነዚህ ሁኔታዎች ኮንትራቶችን ለመስጠት፣ ፍቃድ ለመስጠት እና ከደረጃ በታች የሆነ የጥራት ስራን ለመደበቅ እና ለመመሳጠር ምቹ ሁኔታዎችን ይፈጥራሉ። በውሃው ዘርፍ ለሙስና የሚዳርጉ አንዳንድ ምክንያቶች አሉ እነሱም ደካማ እና ምቹ ያልሆነ አካባቢ (ለምሳሌ ደካማ የሆነ የህግ የበላይነት፣ ጠባብ የፖለቲካ ምህዳር፣ ወዘተ.፣ በግንባታ

እና ጥገና ስራዎች ግዥ ሂደቶች፣ ያልተፈቀደ የኮንትራት ልዩነቶች የግንባታ እና የጥገና ሥራዎች እና እንደገና ድርድር፣ ትርፋማ ኮንትራቶችን መያዝ እና የግል ኩባንያዎችን መደራደር፣ የመንግስት እና የውጭ ዕርዳታ ፈንድ እና ንብረት መመዝበር፣ ከውሃ ክፍያዎች ለማምለጥ የፍጆታ ኃላፊዎችን ጉቦ መስጠት ወይም ህገ-ወጥ ግንኙነቶችን መፍቀድ፣ የማዘጋጃ ቤት መገልገያዎችን ፖለቲካዊ አያያዝ በዝቅተኛ ታሪፍ ድምጽን ለማሸነፍ፣ በሹመት እና ወደ አትራፊ የስራ መደቦች እድገት በዝምድና እና በድጋፍ መመለስ፣ ባለስልጣኖች 'ፍቃድ' ከመስጠት ትርፋማ ለሆኑ መደበኛ ያልሆነ የውሃ አገልግሎት ሰጭዎች እና የማዕከላዊ እና/ወይም የአካባቢ ልሂቃን የውሃ አቅርቦት አገልግሎቶች እና ኮሚቴዎች መስጠት፡፡

በውሃ ሀብት አስተዳደር ዘርፍ ያሉ የሙስና ዓይነቶች፡- ንፁህ ውሃን ከሚበክሉ የቆሻሻ ውሃ ፈሳሾች ፈቃድ ከመስጠት ጋር የተያያዘ ጉቦ፣ በሴክተሩ የውሃ አጠቃቀም መብቶች (የከርሰ ምድር ውሃን ጨምሮ) ጉቦ መስጠት እና በፕሮጀክቶች ወይም በኢንዱስትሪ አካባቢ የሚደርሱ ጉዳቶችን መሸፈን፣ በላይኛው ተፋሰሶች ላይ ያለውን የደን ሽፋን የሚጎዳ ሙስና፣ በአየር ንብረት ለውጥ ቅነሳ ፕሮጀክቶች ላይ ያለው ሙስና፣ ለውኃ ሀብት አስተዳደር ገንዘብን አላግባብ መጠቀም፣ የወንዝ ዳርቻ ጥበቃ እና የጎርፍ መከላከል ሥራዎች እና የጎርፍ አደጋ ፈንዶችን ጨምሮ በጎርፍ መጥለቅለቅ እና በሹመት እና ወደ አትራፊ የስራ መደቦች እድገት ማስመዝገብ ናቸው፡፡

ክፍል ሶስት፡ የጥናቱ ስነ-ዘዴ

3.1. የጥናቱ ቦታ

ይህ ጥናት የተካሄደው በፌዴራል የውሃ እና ኢነርጂ ሚኒስቴር እና የሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ ተጠሪ በሆኑ ሶስት ተቋማት (የኢትዮጵያ ሜትሮሎጂ ኢንስቲትዩት፣የኢትዮጵያ የውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት እና የታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ፅ/ቤት- ላይ ነው፡፡

3.2. የመረጃ ምንጮች እና የመሰብሰቢያ ዘዴዎች

ይህ ጥናት የመጀመሪያ እና ሁለተኛ ደረጃ የመረጃ ምንጮችን ተጠቅሟል፡፡ የመጀመሪያ ደረጃ የመረጃ ምንጮች በመጠይቅ እና የሀሳብ ማጎልበቻ ውይይቶች (brainstorming) ናቸው፡፡ ከየተቋማቱ የተሰበሰቡ የተለያዩ ሰነዶች ሁለተኛ ደረጃ የመረጃ ምንጭነት ጥቅም ላይ ውለዋል፡፡

መጠይቅ፡- የጥናት ቡድን አባላት የተቋማት የተለያዩ የሥራ ክፍል ኃላፊዎችንና ሰራተኞችን በማወያየት እንዲሁም እንዳስፈሊጊነቱ በምልከታ የተዘጋጀውን ቼክ-ሉስት እንዲሞለ ተደርጓል፡፡ ይህን ጥናት ከሌሎች ለየት የሚያደርገው በቼክ-ሉስት ላይ የተነሱ ነጥቦች አዎንታዊ ምሊሽ የሚሰጣቸው በሰነድ ወይም በምልከታ ሲረጋገጡ ብቻ መሆኑ ነው፡፡ በሌላ አገላለጽ የሙስና ግንዛቤ (perception) ጥናት ሳይሆን በተጨባጭ መረጃ ላይ የተመሰረተ የተቋማት የሙስና ተጋላጭነት ጥናት ነው፡፡

ሰነዶች፡- የተቋማቱ ፖሊሲዎች፣ አዋጆች፣ ደንቦች እና መመሪያዎች፣ የውስጥና የውጪ ኦዲት ሪፖርቶች፣ ዓመታዊ በጀት ዕቅድ፣ የግዥ አፈጻጸም፣ ዓመታዊ የእቅድ ክንውን ሪፖርቶች፣ የሙስና መከላከል ሠነዶች፣ የጥቆማ ሪፖርት አያያዝ፣ አፈታትና ውሳኔ አሰጣጥ ሪፖርቶች፣ ወዘተ ተዳሰዋል፡፡

የሃሳብ ማጎልበቻ ዉይይት፡-እንደሚታወቀው የሙስና ስጋቶች ከአንድ ተቋም ወደ ሌላ ተቋም የመለያየት ባሕሪ አላቸው፡፡ ስለሆነም ተቋም-ተኮር የሙስና ስጋት ልየታ ለማካሄድ በጥናቱ በተካተቱ ተቋማት ውስጥ የበርካታ አመታት ዕውቀት ካላቸው በጥንቃቄ ከተመረጡ ሃላፊዎች እና ባለሙያዎች (experts) ጋር ሃሳብ የማጎልበት ውይይት ተካሂዷል፡፡

3.3. ጥናቱ የተከናወነበት ሂደት

ይህን ጥናት ለማከናወን በአማካሪዎች፣ በጥናት ቡድን መሪዎችና በመረጃ ሰብሳቢዎች አማካኝነት ሶስት ዋና ዋና ሂደቶችን የተከተለ ሲሆን አንደኛወ የጥናቱ መጠይቅ ዝግጅት ሲሆን መጠይቁን ለማዘጋጀት የተለያዩ አለም አቀፍ እና ሀገር አቀፍ ተሞክሮወችን እና ተያያዥ ጽሁፎችን በመዳሰስ ለማዘጋጀት ተችሏል፡፡ በዚህ ምዕራፍ ከተከናወኑ ተግባራት መካከል፡- የተዘጋጀውን መጠይቅ የሚመለከታቸው አካላት እንዲወያዩበት እና እንዲፀድቅ ተደርጓል፣ ለመረጃ ሰብሳቢዎችና ለጥናት ቡድን መሪዎች የስልጠና ሞጁል በማዘጋጀት ስልጠና የተሰጠ ሲሆን በሁለተኛው ምዕራፍ የመረጃ መሰብሰብ ሂደት ሲሆን የመረጃው አሰባሰብ ሂደት በሁለት

ዓይነት ዘዴ የተዘጋጀ ሲሆን 1ኛ) በሃርድ ኮፒ እና 2ኛ) በሶፍት ኮፒ የተቋማት መረጃ ተሰብስቧል፡፡ የመረጃዉን ተአማኒነት ለማረጋገጥ ሁሉም መጠይቆች መረጃ ከተሞላባቸዉ በኋላ ከተሰበሰበው የሰነድ ማሰረጃ ጋር እንዲረጋገጥ ተደርጓል፡፡ በተጨማሪም መረጃው ተሰብስቦ ካለቀ በኋላ ርክክብ ከመፈፀሙ በፊት የመረካከቢያ ፎርም በማዘጋጀት ያልተሟሉ መረጃዎች እንዲሟሉ ተደርጓል፡፡ በመረጃ ስብሰባ ወቅት ተገቢ የሆኑ የስነ-ምግባር መርሆችን በመከተል፡- የግለሰቦችንም ሆነ የተቋምን መብት የማይጋፋ እና በፈቃደኝነት ላይ የተመሰረተ እንዲሁም የመረጃዉን ሚስጥራዊነት እንዲጠበቅ ተደርጓል፡፡ የሶስተኛው ሂደት የሪፖርት ዝግጅት ሲሆን በዚህ ምዕራፍ ከተከናወኑ ተግባራት መካከል ስለ ሪፖርት አጻጸፍ ለጥናት ቡድን መሪዎች እና አባላት ስልጠና ተሰጥቷል፣ በስልጠናው መሰረት የተዘጋጀውን ረቂቅ ሪፖርት ቀርቦ የሚመለከታቸው አካላት እነዲወያዩበት እና እንዲፀድቅ ተደርጓል፡፡

3.4. የሙስና ስጋት ጥናት ስነ-ዘዴ

የተለያዩ የዓይነታዊ የመረጃ ትንተና ስልቶች መካከል አንዱ የሆነውን ቲማቲክ (ጭብት ተኮር) የምርምር ዘዴ የተጠቀምን ሲሆን ይህ የጥናት ዘዴ በመረጃ ውስጥ ፓተርንን (ርዕስን) የመለየት፣ የመተንተን እና ሪፖርት የማድረግ ዘዴ ነው፡፡ አብዛኛውን ጊዜ የመረጃውን መጠን የሚቀንስ ገላጭ የሆነ የትንተና ዘዴ ነው፡ ፡ ይህ አካሄድ የተለያዩ ዘዴዎችን ሊያካትት ይችላል፡፡ አብዛኛውን ጊዜ የዳሰሳ ጥናት መጠይቆች፣ የቡድን ውይይቶች እና በተለያዩ የጽሑፍ ስብስቦች ላይ ይተገበራል። ጭብጥ ትንተና ዘዴን በመጠቀም ተመራማሪው በጽሁፎቹ ውስጥ በተገለጹት ርእሶች እና ሃሳቦች ላይ ተደጋጋሚ ንድፎችን ወይም ጭብጦችን ለመለየት የመረጃ ስብስብ ያጠናል። የዓይነታዊ መረጃዎችን በመተንተን፣ የቲማቲክ (ጭብጥ ተኮር) ትንተና በፅንሰ-ሀሳቦች፣ አስተያየቶች እና ልምዶች ላይ ያተኩራል። ይህ ውስብስብ፣ ገላጭ እና በተለያዩ ፍልስፍናዊ እና ፅንሰ-ሀሳባዊ መሠረቶች ላይ ሊጣበቅ የሚችል የመረጃ አቀራረብን የሚጠይቅ ዓይነታዊ የምርምር ዘዴ ተግባራዊ ሆኗል፡፡ በሁለተኛ ደረጃ የሙስና ስጋት ደረጃን ለመተንተን የአሀዛዊ መረጃ የትንተና ዘዴ የሆነውን የሙስና ስጋት ማትሪክስ ጥቅም ላይ ውሏል፡፡

3.5. የጥናቱ ዓይነት እና የመረጃ ትንተና ዘዴ

የዚህ ጥናት አቀራረብ በአብዛኛው ዓይነታዊ (qualitative) ነው። ገላጭ ትንተና (descriptive analysis) አሀዛዊ መረጃዎችን (የፕሮጀክቶች የወጪ መረጃና አፈፃፀም፣ የግዥ አፈፃፀም ማሳያዎች፣ የውጭ እና የውስጥ የኦዲት ሪፖርት ግኝቶች፣ ወዘተ) በመተንተን ሥራ ላይ ውሏል። ከተለያዩ ምንጮች (መጠይቅ፣ ሰነዶች እና የሀሳብ ማጎልበቻ ውይይቶች) የተሰበሰቡ ዓይነታዊ መረጃዎችን ለመተንተን ይህ ጥናት በሰፊው ተቀባይነት ያለውን የጭብጥ ትንተና (thematic analysis) ተጠቅሟል።

3.6. የጥናቱ ተግዳሮቶች

ጥናቱ የተለያዩ ተግዳሮቶች አጋጥመውታል፡-በጥናቱ መረጃ ማሰባሰቢያ ወቅት የተቋሙ ኃላፊዎችና የሚመለከታቸው የሥራ ክፍል አመራሮችና ባለሙያዎች በተለያዩ ሥራ ምክንያት አለመገኘት፣ በዘርፉ በሚገኙ ተቋማት በተለይ የፕሮጀክት ሥራ የወጨ ዝርዝር ሰነዶችን እና የውስጥና የወጪ የኦዲት ግኝት ሰነዶችን በግልፅነት አለመስጠት፣ የጥናቱን አጠቃላይ ሂደት አላማ ላይ ግንዛቤ ማናስ ወይም እንደ ሙስና ተግባራት ምርመራ መየትና መረጃ መከላከል፣ ለጥናቱ የሚያስፈልጉ መረጃዎችን በወቅቱ አለመስጠት ወይም መዘገየት፤

ክፍል አራት፡ ዘርፍ ተኮር የሙስና ስጋት ጥናት ትንተና

የውሃ እና ኢነርጂ ዘርፍ የስራ አፈጻጸም እና የሙስና ስጋት ግምገማዊ ትንተና በ11 ርዕሰ-ጉዳዮች ተከፋፍሎ እንደሚከተለው ቀርቧል።

4.1. የተቋማት አደረጃጀት

በውሃና ኢነርጂ ዘርፍ ስር ከሚገኙት ተቋማት መካከል ከታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ጽ/ቤት በስተቀር በአዋጅ ቁጥር 1236/2013 መሰረት የሥነምግባር እና የፀረ-ሙስና አስፈጻሚ ክፍል ያቋቋሙ ሲሆን የተጠቀሰው ተቋም በጊዜያዊነት የተቋቋመ ፕሮጀክት ጽ/ቤት መሆኑን እንደ ምክንያት በመውሰድ መከታተያ ክፍል ማደራጀት አለመቻሉን ግንዛቤ ተወስዷል። በዘርፉ የስነምግባር መከታተያ ክፍል ባደራጁ ተቋማት የሰው ኃይል ከማሟላት አንጻር የውሃና ኢነርጂ ሚኒስቴር ሙሉ በሙሉ፣ የኢትዮጵያ ውሃ ቴክኖሎጂ ኢኒስቲትዩት በከፊል የሰው ኃይል ሲያሟሉ በብሔራዊ ሜትሮሎጂ ኢንስቲትዩት አንድ የሰው ኃይል ብቻ በስራ ላይ እንደሚገኝ መረጃዎች ያሳያሉ።

የተደራጁት የመከታተያ ክፍሎች የ2015 በጀት አመት የሥነምግባር ግንባታ እና የሙስና መከላከል እቅድ በሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ እና ብሔራዊ ሜትሮሎጂ ኢንስቲትዩት የተዘጋጀ ሲሆን የታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ፅ/ቤት፣ የኢትዮጵያ ሜትሮሎጂ ኢንስቲትዩት እና የኢትዮጵያ የውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት የስራ እቅድ እንደሌላቸው መረጃዎች አልቀረቡም። ለክፍሎቹ በቂ ቢሮ ከመስጠት እና ለባለሙያዎችም ምቹ የስራ ቦታ ከመፍጠር አንፃር በሁሉም መከታተያ ባደራጁ ተቋማት አስፈላጊ የሆኑ ቁሳቁሶችን በአመዛኙ ሟሟላታቸው ከመረጃዎች መረዳት ተችሏል። ለክፍሎቹ በጀት ከመመደብ አንጻር በኢትዮጵያ ሜትሮሎጂ ኢንስቲትዩት እና በኢትዮጵያ የውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት ቀጥታ በጀት የሚመደብ አሰራር የተዘረጋ ሲሆን በተቀሩት የዘርፉ ተቋማት ከሌሎች ክፍሎች ጋር በጋራ የሚጠቀሙበት አሰራር የሚከተሉ መሆኑን መረጃዎች ያሳያሉ። በተቋማቱ የሀብት ብክነትንና ብልሹ አሰራርን ለመከላከል የተፈጠሩ አደረጃጀቶች ማለትም ቅሬታ ሰሚ ኮሚቴ፤ የዲሲፕሊን ኮሚቴ፣ የግዢ ኮሚቴ፣ የደረጃ እድገት ኮሚቴ፣

በማደራጀት ብልሹ አሰራሮችን የሚከላከሉበት ስርዓት መዘርጋቱን ከመረጃዎች መረዳት ተችሏል፡፡

በዘርፉ ካሉ ተቋማት ከታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ጽ/ቤት በስተቀር በሌሎች ተቋማት ሙስናና ብልሹ አሠራሮች ሲከሰቱ ጥቆማዎችን ለመቀበል የሚያስችል ሚስጥራዊነቱን የጠበቀ ዘዴ ተዘርግቷል፡፡ በተለይም የሀሳብ መስጫ ሳጥን እና ስልክ ሁሉም ተቋማት የሚጠቀሙ ሲሆን ኢሜል እና ሌሎች ማህበራዊ ሚዲያዎችንም እንደ ጥቆማ ስልት የሚጠቀሙ ተቋማት መኖራቸውን ከተሰበሰቡ ሰነዶች ማየት ተችሏል፡፡

በተቋማቱ የተደራጁ የመከታተያ ክፈሎች ከሌሎች የስራ ክፍሎች ጋር በቅንጅት ከመስራት አኳያ በኢትዮጵያ ሜትሮሎጂ ኢንስቲትዩት እንዲሁም በኢትዮጵያ የውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት በከፊል ስርዓት የዘረጉ ሲሆን በቀሩት ሁለት ተቋማት በቅንጅት ስለመስራታቸው የሚገልፅ መረጃ ግን ማግኘት አልተቻለም፡፡ በዘርፉ ካሉት ተቋማት መካከል ከውሃና ኢነርጂ ሚኒስቴር በስተቀር የሕግ ክፍል በሚዘጋጁ ውሎች ላይ ከመፈረማቸው በፊት አስተያየት እንደሚሰጥ ሰነዶች የሚያሳዩ ሲሆን በሁሉም የዘርፉ ተቋማት የተለያዩ ክፍሎች ውስጥ አላስፈላጊ ጣልቃ ገብነት ስለመኖሩ የሚያመላክት መረጃ አለመኖሩ ግንዛቤ ተወስዷል፡፡

በውሃ እና ኢነርጂ ዘርፍ ከተቋማት አደረጃጀት ጋር ተያይዞ ሊመጡ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች፡-

- በታላቁ ህዳሴ ግድብ ፕሮጀክት ማስተባበሪያ ጽ/ቤት ከፍተኛ የሆነ የመንግሥት እና የህዝብ ሀብት የሚንቀሳቀስበት ተቋም ነው፡፡ ነገር ግን የፕሮጀክቱ ማስተባበሪያ ጽ/ቤት የሥነምግባር መከታተያ ክፍል በአዋጅ 1236/2013 መሠረት አለመደረጃቱ ጽ/ቤቱን ለከፍተኛ የሙስና እና ብልሹ አሰራር ስጋት የሚያጋልጥ መሆኑ፣
- የአንዳንድ ተቋማት የክፍሉ የስራ እቅድ አለመኖር ለሥራው ትኩረት አለመስጠታቸውን የሚያሳይ መሆኑ፣
- በአንዳንድ ተቋማት ለመከታተያ የስራ ክፍሎች ራሱን የቻለ በጀት አለመመደቡ እና ሥራቸውን ከሌሎች ክፍሎች ጋር በቅንጅት መሥረት አለመቻላቸው ክፍሎቹ የራሳቸውን ዕቅድ አውጥተው ሙስናን እና ብልሹ አሰራርን መከላከል እንዳይችሉ የሚያደርግ መሆኑ፣
- ከውሃና ኢነርጂ ሚኒስቴር በሕግ ክፍሉ በሚዘጋጀው ውሎች ላይ አስተያየት የሚሰጥበት አሰራር ስርዓት አለመኖር ለሙስና እና ብልሹ አሰራር ክፍተት የሚሰጥ መሆኑ፤

4.2. ተጠያቂነት

በዘርፉ ለሙስና ተጋላጭ የሆኑ የስራ ክፍሎችን አሰራር ጥናት ከማካሄድ አንፃር ሁሉም ተቋማት የስነምግባር መከታተያ ያልተቋቋመበት ጨምሮ የአሰራር ስርአት ጥናት ማካሄዳቸውን ከተሰበሰቡ ጥናቶች ግንዛቤ የተወሰደ ሲሆን በጥናቱ መሰረት ማሻሻያ መደረጉን ከፊል መረጃ የተገኘባቸው የኢትዮጵያ ሜትሮሎጂ ኢንስቲትዩት እና የኢትዮጵያ የውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት ናቸው፡፡ ቀሪዎቹ ተቋማት በአካሄዱት የአሰራር ስርዓት ጥናት መሰረት የማሻሻያ ተግባራት ስለማድረጋቸው የቀረበ መረጃ የለም፡፡በአንጻሩ በሁሉም የዘርፉ ተቋማት

የደንበኞች እርካታን በገለልተኛ አካል ማስጠናታቸውን የሚያመለክት መረጃ የለም፡፡

የሥነምግባር መመሪያ በማዘጋጀት መተግበር የቻሉት ሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ እና የኢትዮጵያ የውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት ሲሆኑ ቀሪዎቹ የዘርፉ ተቋማት የሰራተኞች የስነምግባር መመሪያ ስለማዘጋጀታቸው የቀረበ ሰነድ አለመኖሩን መረጃው ያሳያል፡፡

ሌላው በተቋማት የሚስተዋሉ ብልሹ አሰራሮችን ለመከላከል ጥቅም ላይ ከሚውሉ ስልቶች መካከል የተሳሳቱ ድርጊቶች ከመፈፀማቸው በፊት በሚደርሱ ጥቆማዎች መሰረት ቅድመ መከላከል ስራዎችን መስራት ነው፡፡ በዚህ ረገድ በሁሉም ተቋማት የተሰራ ተግባር እንደሌለ መረጃዎች አመላክተዋል፡፡ የቀረቡ ስነምግባር ጥሰትን ከማረም አንጻር በኢትዮጵያ ሜትሮሎጂ ኢንስቲትዩት 11 ጥቆማዎች ቀርበው ሁሉም ውሳኔ ያገኙ መሆኑን እና የእርምት እርምጃ ስለመወሰዱ መረጃዎች ያሳዩ ሲሆን በተቀሩት ተቋማት ከዚህ አኳያ የተሰራ ስራ ስለመኖሩ የሚያሳይ መረጃ የለም፡፡

ከተቋማት ተጠያቂነት አኳያ ትኩረት የሚሰጠው ሌላው ጉዳይ በተቋማት የህግ ክፍሎች የተመሰረቱ ክሶች አፈጻፀም ነው፡፡ ከተሰበሰበው መረጃ መረዳት እንደተቻለው በሚንስቴር መስሪያ ቤቱ ውሳኔ ካገኙ 16 ክሶች በ13 ማሸነፍ መቻሉን እንዲሁም በ3 ክሶች መረታቱን መረጃዎች የሚያመለክቱ ሲሆን ከ81% በላይ አፈጻጸም እንዳለው ያሳያል፡፡ የታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ጽ/ቤት የተመሰረቱ ሁለት ክሶችን ሙሉ በሙሉ ሲረታ የኢትዮጵያ የውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት ከተመሰረቱ ስምንት ክሶች መካከል በሰባት መዝገቦች መርታቱን መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ በጥቅሉ በዘርፉ ውሳኔ ያገኙ 26 መዝገቦች ሲሆኑ በ22 /84.5%/ መዝገቦች የተቋማት የህግ ክፍሎች መርታታቸውን እንዲሁም በ4 መዝገቦች የተረቱ መሆኑን የጥናቱ መረጃ ያሳያል፡ ፡ የኢትዮጵያ ሜትሮሎጂ ኢንስቲትዩት የቀረቡ ክሶችን ሙሉ በሙሉ መርታቱን ቢገልጽም በቁጥር ደረጃ የሚገለጽ መረጃ አልተመላከተም፡፡ በመሆኑም ዘርፉ ክሶችን በመርታት በኩል ጥሩ ቁመና ላይ መሆኑን ከመረጃዎች መገንዘብ ይቻላል፡፡

በዘርፉ የቅሬታ አቀራርብ እና አፈታት ስርዓትን በተመለከተ በሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ 257 ቅሬታዎች ቀርበው በሙሉ የተፈቱ መሆኑን መረጃዎች ሲያሳዩ በኢትዮጵያ ሜትሮሎጂ ኢንስቲትዩት ከቀረቡ 11 ቅሬታዎች 10 ውሳኔ አግኝተው አንድ ቅሬታ በሂደት ላይ መሆኑን ግንዛቤ ተወስዷል፡፡ በተጨማሪም በኢትዮጵያ የውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት 18 ቅሬታዎች ቀርበው 17ቱ መፍትሄ ሲሰጣቸው አንድ በሂደት ላይ መሆኑን መረጃዎች አመላክተዋል፡፡ በአንጻሩ የታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ጽ/ቤት የቀረበ ቅሬታ አለመኖሩን መረዳት ተችሏል፡፡ የተቋማት የሥነምግባር መከታተያ ክፍሎች እንዲጠናከሩ የበላይ አመራሮች የስራ ክንውን ግምገማ ማድረግ ይጠበቅባቸዋል፡፡ ከዚህ አንጻር በዘርፉ በሁሉም ተቋማት የስራ ክፍሉን ለብቻው የሚገመገሙበት አሰራር ስለመዘርጋቱ የሚያሳዩ ተጨባጭ መረጃዎች የሉም፡፡

ከተቋማት ተጠያቂነት ጉድለት አኳያ ሊፈጠሩ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች፦

- በውሃና ኢነርጂ ሚኒስቴር እና በታላቁ ህዳሴ ግድብ ፕሮጀክት ማስተባበሪያ ጽ/ቤት የአሰራር ስርዓት የማሻሻያ ተግባራትና የህጎች ክፍተት ጥናት አለመደረጉ ሙስናን እና ብልሹ አሰራርን ለመለየት እና ለመከላከል የሚያስችል አለመሆኑ፤
- አንዳንድ የዘርፉ ተቋማት የሥነምግባር መመሪያ ዝግጅት ክፍተት መኖሩ ሰራተኞች የተቋሙን የስነ-ምግባር ደንብና መመሪያ አውቀው እንዳይተገብሩ የሚያደርግ መሆኑ፣

4.3. የተቋማት ግልጽነት ትንተና

ከዘርፉ ተቋማት ውስጥ የኢፌዲሪ ውሃና ኢነርጂ ሚኒስቴር፣ የኢትዮጵያ ውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት እና የታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ፅ/ቤት ዓመታዊ ዕቅድና በጀት የዕቅድ ግምገማ እንደሚያደርጉ ከተገኘው መረጃ መረዳት ተችሏል፡፡ ነገር ግን የብሄራዊ ሜትሮሎጅ ኢንስቲተትዩት ዓመታዊ ዕቅድና በጀት ላይ ውይይት ስለማድረጋቸው የሚያሳይ መረጃ አልተገኘም፡፡ በተጨማሪም የኢፌዲሪ ውሃና ኢነርጂ ሚኒስቴር፣ የኢትዮጵያ ውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት እና የታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ጽ/ቤት ዓመታዊ ዕቅድና በጀት አፈጻፀም ግምገማ እንደሚያደርጉ ከተገኘው መረጃ ማየት የተቻለ ሲሆን የብሄራዊ ሜትሮሎጅ ኢንስቲተትዩት ዓመታዊ ዕቅድና በጀት አፈጻፀም ግምገማ እንደሚያደርግ የሚያሳዩ መረጃዎችን አልቀረቡም፡፡

ዓመታዊ መደበኛ፣ ካፒታል እና የውስጥ ገቢ በጀት አጠቃቀም መረጃ ለሚመለከታቸው አካላት ተደራሽ በማድረግ በኩል የኢትዮጵያ ውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት፣ የታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ጽ/ቤት ለሚመለከታቸው አካላት ተደራሽ እንደሚደርጉ መረጃዎች ሲያሳዩ የኢፌዲሪ ውሃና ኢነርጂ ሚኒስቴር እና የብሄራዊ ሜትሮሎጅ ኢንስቲተትዩት ለሚመለከታቸው አካላት ተደራሽ እንደሚደረግ የሚያሳይ መረጃ የለም፡፡

የውሳኔ አሰጣጥ ውጤትን ተደራሽ ማድረግን በሚመለከት የኢፌዲሪ ውሃና ኢነርጂ ሚኒስቴር እና የብሄራዊ ሜትሮሎጅ ኢንስቲተትዩት የሚመለከታቸውን የተለያዩ ስራ ክፍሎች በተለያዩ ውሳኔዎች የሚያሳተፉ ሲሆን የኢትዮጵያ ውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት እና የታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ጽ/ቤት በውሳኔ አሰጣጥ ውሳኔዎችንና ቃለ-ጉባዔዎችን በተገቢው መንገድ የሚመለከታቸውን አካላት ስለማሳተፋቸው እና ተደራሽ ስለማድረጋቸው የሚያሳይ መረጃ የለም፡፡

በዘርፉ ያሉ ሁሉም ተቋማት የግዥና ማስታወቂያ በይፋ ማሰራጨታቸውን በተመለከተ የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡ ለመገናኛ ብዙኃን እና ለምርመራ ጋዜጠኞች መረጃ ከመስጠት አንፃር ከታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት በስተቀር ሌሎች ተቋማት ላይ የሚያመላክት መረጃ አልቀረበም፡፡ በዘርፉ ውስጥ ያሉ ሁሉም ተቋማት የማህበራዊ ሚዲያና ዌብሳይት ያላቸው መሆኑን መረጃዎች ያሳያሉ፡፡

በተቋማት ግልጽነት ጉድለት ምክንያት ሊፈጠሩ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች፡-

- በጥቂት ተቋማት በዓመታዊ ዕቅድና በጀት አፈጻጸም ላይ ውይይት አለመደረጉ ተቋሙ በቀጣይ ያሉበትን የአሰራር ክፍተቶች ለመለየት እና ሙስናንና ብልሹ አሰራርን ለመከላከል የሚያስችል አለመሆኑ፣
- በአንዳንድ የዘርፉ ተቋማት መረጃዎች ተደራሽ አለመደረጋቸው በደንበኞች/በተገልጋዮች እና በሚመለከታቸው አካላት ሊመጡ የሚችሉ የሙስና እና ብልሹ አሰራር ጥቆማዎችን የሚገድብ መሆኑ፣
- በሁለት ተቋማት በውሳኔ አሰጣጥ ውሳኔዎችንና ቃለ-ጉባዔዎችን በተገቢው መንገድ የሚመለከታቸውን አካላት አለማሳተፍ እና ተደራሽ አለመደረጉ ሙስናን እና ብልሹ አሰራር በር የሚከፍት መሆኑ፡፡

4.4. አዋጅ፣ ደንብ እና መመሪያ

በዘርፉ ከሚገኙ ተቋማት ውስጥ የብሄራዊ ሜትሮሎጂ ኢንስቲትዩት አንድ ተቋማት አዋጅ/ደንብና/ መመሪያ ያወጡ / ስለማሻሻሉ የገለፀ ሲሆን ለሌሎች ተቋማት በዚህ ረገድ ያከናወኑት ተግባር በተመለከተ የሚገልፅ መረጃ አልቀረበም፡፡ ተቋማት በወጡ ህጎች ዙሪያ የስልጠና ሞጁል እና የስልጠና የድርጊት መርሃ ግብር በማዘጋጀት ለተቋሙ ሠራተኞች ሥልጠና ስለመስጠታቸው እና የወጡትን ወይም የተሸሻሉትን ለተጠቃሚዎች ተደራሽ ስለማድረጋቸው የሚያመላክት ሰነድ ወይም መረጃ አልቀረበም፡፡ በተጨማሪም በዘርፉ ያሉ ሁሉም ተቋማት የዜጎች ቻርተር ያላቸውና ለተገልጋዮች ተደራሽ መሆኑን የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡

በተቋማት አዋጅ፣ደንብ እና መመሪያ አተገባበር ጉድለት ምክንያት ሊፈጠሩ የሚችል የሙስና ስጋቶች፡-

- በዘርፉ ሶስት ተቋማት አዋጅ/ደንብና/ መመሪያ ስለማሻሻላቸውና ወቅታዊ ስለማድረጋቸው የሚገልፅ መረጃ አለመኖሩ ሙስናን እና ብልሹ አሰራርን ከመከላከል አንፃር የቆዩ ደንቦችና መመሪያዎች ለሙስና ስጋት ሆነው እንዲቀጥሉ ሊያደርጋቸው የሚችል መሆኑ፡፡

4.5. የንብረት አስተዳደር

በዘርፉ ሥር የሚገኙ ሁሉም ተቋማት የንብረት አስተዳደርና መቆጣጠር አሰራር ስርዓት ያላቸው እና ተቋማቱ ዓመታዊ የንብረት ቆጠራ እንደሚያደረጉ ከተሰበሰቡ መረጃዎች መገንዘብ ተችሏል፡፡ የካይዘን ንብረት አስተዳደር ሥርዓትን በተመለከተ ከዘርፉ ስር ከሚገኙት ተቋማት ውስጥ የኢትዮጵያ ውሃና ኢነርጂ ሚኒስቴር ተግባራዊ እያደረገ መሆኑን በምልከታ ማረጋገጠ የተቻለ ሲሆን በተቀሩ ሶስት ተቋማት ላይ የካይዘን ንብረት አስተዳደር ሥርዓት ተግባራዊ ያልተደረገ መሆኑን በተደረገ ምልከታ ማየት ተችሏል፡፡

የሚወገዱ ንብረቶች ጋር በተያያዘ ከውሀና ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት በስተቀር ሶስቱ ተቋማት ላይ የመገልግያ ጊዜ ያለፈባቸው ንብረቶች ከመወገዳቸው በፊት ዝርዝሩ በባለሙያዎች ግምገማ በማድረግ እንደሚወገዱ ከቀረቡ መረጃዎች መረዳት ተችሏል፡፡ እንዲሁም በአራቱም ተቋማት ላይ በቀጣይ ለሚወገዱ ንብረቶች ተገቢ አያያዝ እና ጥበቃ እንደሚደረግላቸው በተደረገው ምልከታ ማየት ተችሏል፡፡ ንብረቶች የተወገዱበትን አካሄድ በተመለከተ የኢትዮጵያ ሜቲዎሮጂ ኢንስቲትዩትና ታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ጽ/ቤት በጠቅላላ ግምታቸው 3,686,318.37 ብር የሆኑ ጋዜጣዎች፣ ፎቶኮፒ ማሽን እና ቶነር በግልፅ ጨረታና በስጦታ መልክ የተወገዱ መሆኑን መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ የውሃና ኢነርጂ ሚኒስቴር 26 የአገልግሎት ጊዜያቸው ያለፈ ተሽከርካሪዎች በምን ዘዴ እንዳስወገደ መረጃው አይገልጽም፡፡

በተቋማት ንብረት አስተዳደር ጉድለት ምክንት ሊፈጠሩ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች፡፡

- በሶስት ተቋማት የንብረት ብክንነትን ሊያስቀር የሚችል የካይዘን ሥርዓት ተግባራዊ ያልተደረገ መሆኑ፤
- በሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ 26 የአገልግሎት ጊዜያቸው ያለፈ ተሽከርካሪዎች በምን ዘዴ እንዳስወገደ መረጃ አለመቅረቡ ተቋሙ የሙስና እና ብልሹ አሰራር ክፍተት የሚሳ መሆኑ፤

4.6. የግዥ አስተዳደር

የዘርፉን የግዥ ዕቅድን በተመለከተ በስሩ ከሚገኙ አራት ተቋማት ውስጥ ከታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ጽ/ቤት ውጪ ሌሎች ተቋማት የግዥ ዕቅድ ግምገማ እንሚያደረጉ መረጃው ያሳያል፡፡ እንዲሁም በዘርፉ ስር ከሚገኙ ተቋማት ውስጥ ከኢትዮጵያ ሚቲዎሮጂ ኢንስቲትዩት በስተቀር ሁሉም ተቋማት የግዥ አፈጻጸም ላይ ግምገማ እንደሚያካሂዱ የተገኘው መረጃ ያሳያል፡፡ ግዥን በታቀደው ዕቅድ መሰረት ማከናወንን በተመለከተ ሶስት ተቋማት ባቀዱት የግዥ ዕቅዳቸው መሰረት ግዥ መፈጸመቸን የተገኘው መረጃ የሚያሳይ ሲሆን ታላቁ የህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ጽ/ቤት ግን ሁለት ጊዜ ከዕቅድ ውጭ ግዥ መፈጸሙን ከሰነድ መረጃ ማየት ተችሏል፡፡ በዘርፉ ስር የሚገኙት ሁሉም ተቋማት የፐርፎርማ ግዥ ስልትን በመጠቀም ግዥ መፈጸማቸውን መረጃው የሚያሳይ ሲሆን የኢትዮጵያ ሚቲዎሮሎጂ ኢንስቲትዩት እና ውሀና ቴክኖሎጅ ኢንስቲትዩት ውስን ጨረታን በመጠቀም ግዥ ማከናወናቸውን ከሰነድ ማስረጃ ማየት ተችሏል፡፡ በተጨማሪም የኢትዮጵያ ሚቲዎሮሎጂ ኢንስቲትዩት በተደጋጋሚ ከአንድ አቅራቢ ግዥ መፈጸሙን መረጃው ያሳያል፡፡ በዘርፉ ስር በሚገኙ ሁሉም ተቋማት ላይ ቅሬታ የቀረበባቸው ግዥዎችና የሙስና ጥርጣሬ ቀርቦባቸው የተሰረዙ ግዥዎች የሌሉ መሆኑን ከመረጃው ለማየት ተችሏል፡፡

በዘርፉ ስር ከሚገኙት የኢትዮጵያ ውሃና ኢነርጂ ሚኒስቴር እና የኢትዮጵያ ሜቲዎሮጂ ኢንስቲትዩት ላይ ግዥ የሚከናወነው በወቅቱ በተቋማቸው ስቶክ ላይ ያለውን ንብረት ተመርኩዞ መሆኑ መረጃው የሚያሳይ ሲሆን ውሀና ቴክኖሎጅ ኢንስቲትዩት እና ታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ጽ/ቤት ላይ ግን ግዥ

የሚከናወነው በወቅቱ በተቋማቸው ስቶክ ላይ ንብረት ላይ መሰረት ተደረጎ ስለመሆኑ የሚያሳይ መረጃ አልተገኘም፡፡

ከግዥ በፊት የገበያ ጥናት ማድረግን በተመለከተ ከዘርፉ ሥር ከሚገኙት ተቋማት የኢትዮጵያ ውሃና ኢነርጂ ሚኒስቴር በገበያ ጥናት ላይ የተመሰረተ ገዥ እንደሚያከናወን መረጃው የሚያሳይ ሲሆን ውሀና ቴክኖሎጅ ኢንስቲትዩት፣ ታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ጽ/ቤት እና የኢትዮጵያ ሜቲዎሮጂ ኢንስቲትዩት ከግዥ በፊት የገበያ ጥናት የሚያደርጉ ስለመሆኑ የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡ እንዲሁም በዘርፉ ሥር ከሚገኙት ተቋማት ውስጥ የኢትዮጵያ ውሃና ኢነርጂ ሚኒስቴር ላይ ዲጂታላይዝድ የግዥ ስርዓት ተግባራዊ መደረጉን በምልከታ ማየት የተቻለ ሲሆን በተቀሩት ተቋማት ላይ ዲጂታላይዝድ የግዥ ስርዓት ተግባራዊ አለመደረጉን በምልክታ ማየት ተችሏል፡፡

በተቋማት ግዥ አስተዳደር ጉድለት ምክንያት ሊፈጠሩ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች፡-

- የግዥ ዕቅድ ግምገማን በተመለከተ የታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ጽ/ቤት መረጃ እንደሚያሳየው የግዥ ዕቅድ ግምገማ ባለመኖሩ እና በበጀት ዓመቱ ሁለት ጊዜ ከዕቅድ ውጭ ግዥ መፈጸሙ ተቋሙን ለሙስና እና ብልሹ አሰራር የሚዳርግ መሆኑ፣
- ለተቋማት በመንግሥት ግዥ አፈፃፀም መመሪያ የተፈቀዱ በርካታ የግዥ ዘዴዎች ቢኖሩም በአብዛኛው በዘርፉ ያሉ ተቋማት የፕሮፎርማ ስልትን በመጠቀም ግዥ መፈጸማቸው፣ ግዥዎች በእቅድ፣ በአዋጅና መመሪያ መሠረት አለመከናወናቸው ተቋማት ለሙስና እና ለከፍተኛ ወጭ የሚዳርግ መሆኑ፣
- በዘርፉ የሚገኙ ሶስት ተቋማት ከግዥ በፊት የገበያ ጥናት አለማድረጋቸው ተቋሙን ለከፍተኛ ወጭ፣ ለሙስና እና ብልሹ አሰራር የሚዳርግ መሆኑ፣

4.7. የሰው ሀብት አስተዳደር

በውሀና ኢነርጂ ዘርፍ በሚገኙ አራቱም ተቋማት ላይ የተለያዩ ኮሚቴዎች (የቅጥር፣የዲሲፕልንና የዝውውር) ስለመደራጀታቸው የሚያሳይ መረጃ ቀርቧል፡፡ በዘርፉ ስር ከሚገኙ አራት ተቋማት ውስጥ ሶስቱ የቅጥር ማስታወቂያዎች በተለያዩ ዘዴዎች (በጋዜጣ፣ በሬዲዮና ቴሌቪዥን እና በቦርድ) ይፋ እንደሚያደርግ ከቀረቡ መረጃዎች መረዳት የተቻለ ሲሆን የውሀ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት ስለመፈፀሙ ማስረጃ ማቅረብ አልተቻለም፡ ፡

በዘርፉ ስር ከሚገኙ አራት ተቋማት ውስጥ ሶስቱ የሠራተኛ አስተዳደር አሰራሮች ላይ በዲሲፕሊን፣ በደረጃ እድገትና ምደባ ላይ ቅሬታዎች ቀርበው የተፈቱ ስለመሆኑ ከተገኙ መረጃዎች ማረጋገጥ የታቻለ ሲሆን በውሀ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት በኩል ቅሬታ ስለ መቅረቡና የመፍትሔ እርምጃ ስለመወሰዱ የሚያሳይ መረጃ አልቀረበም፡፡

ሀሰተኛ የትምህርት ማስረጃዎችንና የሥራ ልምዶችን ከማጣራት አንፃር በዘርፉ ሥር በሚገኙ ሁሉም ተቋማት የማጣራት ሥራ ስለመሰራቱ የሚገልፅ ሰነድ አልቀረበም፡፡

በዘርፉ የሥራ አመራር ምደባ በውድድር ላይ የተመሰረተ ስለመሆኑ በዘርፉ ሥር ከሚገኙ አራት ተቋማት ውስጥ በውሀና እነርጂ ሚኒስቴርና በታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት በውድድር መያዝ የሚገባቸው ኃላፊነቶች በምደባ የተካሄደበት ቃለ-ጉባኤ የቀረበ ሲሆን በሜትሮሎጂ ድርጅትና በውሀ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት በኩል ተመሳሳይ ምደባ ስለመካሄዱ የቀረበ ማስረጃ የለም፡፡ የሰው ሀብት መረጃን በዘመናዊ የመረጃ አያያዝ /አውቶሜሽን/ ሥርዓት ከመጠቀም አንጻር ከታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ጽ/ቤት በስተቀር ሌሎች ተቋማት የሠው ሀብት መረጃቸውን በዘመናው ቴክኖሎጂ ያደራጁ መሆኑን በተደረገው ምልከታ ማረጋገጥ ተችሏል፡፡

በዘርፉ በሁሉም ተቋማት ላይ የሙያ ብቃት ማጎልበቻና የሥነምግባር ማሻሻያ ስልጠናዎች ለአመራሮችና ሰራተኞች የተሰጡ መሆኑን ከተገኙ መረጃዎች መረዳት ተችሏል፡፡

በተቋማት የሰው ሃብት አስተዳደር ጉድለት ምክንያት ሊመጡ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች፡-

- የውሀ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት የቅጥር ማስታወቂያዎች በተለያዩ ዘዴዎች (በጋዜጣ፣ በሬዲዮና ቴሌቪዥን እና በቦርድ) ይፋ አለመደረጉ የአሰራር ክፍተት የሚፈጥር መሆኑ፣
- በሀሰተኛ የትምህርት ማስረጃዎችንና የሥራ ልምዶችን ከማጣራት አንፃር በዘርፉ ሥር በሚገኙ አራቱም ተቋማት የማጣራት ሥራ አለመሰራቱ የትምህርት መረጃዎች እና የስራ ልምዶች ለሙስና እና ለብልሹ አሰራር ስጋት መነሻ መሆናቸው፣

4.8. ሀብት ምዝገባና ማሳወቂያ

በዘርፉ በውሀ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት እና የኢትዮጵያ ሜቲዎሮጂ ኢንስቲትዩት ሀብታቸውን ማስመዝገብ ያለባቸው 6 አመራሮች እና 938 ሰራተኞች ሲሆኑ ከነዚህም ውስጥ 5 አመራሮችና 184 ሰራተኞች ሀብታቸውን ማስመዝገባቸውን መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ በውሀና ኢነርጂ ሚኒስቴር እና በታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ጽ/ቤት ግን ከሰባት አመራሮች ውጪ ሰራተኞች ስለማስመዝገባቸው የቀረበ መረጃ የለም፡፡

በተቋማት የሃብት ምዝገባ አሰራር ክፍተት ምክንያት ሊፈጠሩ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች፡-

- በዘርፉ ሁሉም ተቋማት የሀብት ማስመዝገብ ያለባቸው አመራሮች እና ሰራተኞች መረጃ ለይተው አለመያዝ ወይም አለመኖር ለሙስና ስጋት ዋና ክፍተት መሆኑ፣ ለአብነት በውሀና ኢነርጂ ሚኒስቴር እና በታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ጽ/ቤት ሰባት አመራሮች አና ሰራተኞች ሃብት አለማስመዝገባቸው ሰፊ ክፍተት ያለ መሆኑ፣

4.9. ፕሮጀክት አስተዳደር

በውሃና ኢነርጂ ዘርፍ ባለፉት አምስት ዓመታት ያሉ ፕሮጀክቶችን የወጪ መረጃና የፕሮጀክቶች አፈፃፀም በተመለከተ የኢትዮጵያ ውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት እና በኢትዮጵያ ሜትሮሎጂ ኢንስትቲዩት የአንድ አመት የአፈፃፀም የወጪ ሂደት ሪፖርት ስለመሆኑ ከተገኘው መረጃ ማየት ተችሏል፡፡ በኢትዮጵያ ውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት ግምታቸው 3,223,388.42 ብር ዋጋ ያላቸው ሶስት ፕሮጀክቶች ተጀምረው በጊዜያቸው ያላለቁ እና ክስ የተመሰረተባቸው መሆኑን፣ አንድ ግምቱ 8,437.55 ብር የሆነ ፕሮጀክት ተጨማሪ ስራ የተሰጠበት መሆኑን እንዲሁም የዋጋ ግምቱ 1,957,354.86 ብር የሆነ አንድ ፕሮጀክት ተቋራጩ በመጥፋቱ ውል የተቋረጠ መሆኑን ታውቋል፡፡ በሌላ በኩል በኢትዮጵያ ሜትሮሎጂ ኢንስትቲዩት 21 ሚሊዮን ብር ዋጋ ያላቸው 3 ፕሮጀክቶች በጊዜያቸው ያላለቁ መሆኑን መረጃዎች ያሳያሉ፡፡

በተቋማት በፕሮጀክት አስተዳደር የአሰራር ክፍተት ምክንያት ሊመጡ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች፡-

- ዘርፍ የአምስት ዓመታት ፕሮጀክቶችን የወጪ መረጃና የፕሮጀክቶች አፈፃፀም ሪፖርት አለመገኘቱ የመረጃ አያያዝ ክፍተት ያለበት መሆኑን ያሳያል፡፡ ይህ የሰራር ክፍተት በዘርፉ ከፍተኛ የሆነ የሙስና እና ብልሹ አሰራር ስጋት የሚያመጣ መሆኑ፣

4.10. ኦዲትና ቁጥጥር

የውስጥና የውጭ ኦዲት ሪፖርት ብልሹ አሰራሮችን ለመከላከል ከሚያስችሉ ስልቶች ተጠቃሽ ናቸው፡፡ በዚህ ረገድ በዘርፉ በሚገኙ ተቋማት ለጥናቱ ከተሰበሰቡ መረጃዎች ለማየት እንደተቻለው በሁሉም ተቋማት ሪፖርቶች ያሉ ሲሆን በርካታ የኦዲት ግኚቶች መኖራቸውን ከመረጃዎች ማረጋገጥ ተችሏል፡፡ ለአብነትም ያልተወራረዱ ሂሳቦች በሚመለከት በሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ 863,875,931.78፣ በታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ጽ/ቤት 174,841.08 እንዲሁም በብሄራዊ ሜትሮሎጂ ኢንስቲትዩት የውስጥ 15,905,708.45 እና የውጭ 15,905,708.45 በድምሩ በዘርፉ **895,862,189.76** ገንዘብ አለመወራረዱን ከቀረቡ ሰነዶች ለማየት ተችሏል፡፡ በብሄራዊ ሜትሮሎጂ ኢንስትቲዩት 3,168.00 ብር ተመላሽ የተደረገ ሲሆን በሌሎች ተቋማት የአላግባብ የተወሰደ ብር ተመላሽ ስለማድረጋቸው የሚያመላክት መረጃ የለም፡፡

በኦዲት ግኚቶች ላይ የተቋማት የበላይ አመራሮች ግምገማ እንደሚያደርግ ይጠበቃል፡፡ ከዚህ አንጻር በዘርፉ ከታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ጽ/ቤት በስተቀር በሁሉም ተቋማት ላይ ውይይቶች እንደሚካሄዱ መረጃዎች ያሳያሉ፡፡ በተመሳሳይ የኦዲት ሪፖርቶችን ተመስርተው ማሻሻያዎች ስለማድረጋቸው ከተጠቀሰው ተቋም በስተቀር ሌሎች ሶስቱ ተቋማት ማሻሻያ እንደሚያደርጉ መረጃዎች ተገኝተዋል፡፡

የሪፖርቶችን ተደራሽነት በምታይበት ጊዜ በብሄራዊ ሜትሮሎጂ ኢንስቲትዩት የውሃ እና ቴክኖሎጂ ኢኒስትቲዩት ለመከታተያ ክፍሉ በግልባጭ የሚያሳውቁበት አሰራር መኖሩን ከመረጃዎች ለመረዳት የተቻለ ሲሆን በአንጻሩ በታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ጽ/ቤት ስለተደራሽነት የሚገልጽ መረጃ የለም፡፡፡

ሪፖርቱን ተደራሽ ከማድረግ አንፃር የውሀና ኢነርጂ ሚኒስቴር ብቻ ከመከታተያ ክፍሉ በተጨማሪ ለመሰረታዊ አገልግሎት እንዲሁም ለስራ አመራር ዋና ስራ አስፈጻሚ ለሌሎች የስራ ክፍሎችም መላኩን የሚያሳይ መረጃ መኖሩን መገንዘብ ተችሏል፡፡

በተቋማት የኦዲትና ቁጥጥር አሰራር ክፍተት ምክንያት ሊፈጠሩ የሚችሉ የሙስና ስጋቶች፡-

- ለጥናቱ ከተሰበሰቡ መረጃዎች ለማየት እንደተቻለው በአራቱም ተቋማት ሪፖርቶች ያሉ ሲሆን በርካታ የኦዲት ግኚቶች መኖራቸውን እና ሰፊ የሆነ የአሰራር ክፍተት መኖሩ፣
- በሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ 863,875,931.78፣ በታላቁ ህዳሴ ግድብ ማስተባበሪያ ፕሮጀክት ጽ/ቤት 174,841.08 እንዲሁም በብሄራዊ ሜትሮሎጂ ኢንስቲትዩት የውስጥ ኦዲት ሪፖርት 15,905,708.45 እና የውጭ ኦዲት ሪፖርት 15,905,708.45 በድምሩ በዘርፉ **895,862,189.76** ገንዘብ አለመወራረዱ እና ሶስቱ ተቋማት ያለአግባብ የተወሰደ ብር ተመላሽ አለመደረጉ ዘርፉ ለከፍተኛ ሙስና እና ብልሹ አሰራር ስጋት ያለበት መሆኑ፣

4.11. የሙስና ስጋት ደረጃ ትንተና

በዚህ ንዑስ ክፍል ውስጥ ውሃ እና ኢነርጂ ዘርፍ ስር የሚገኙ ተቋማት የስራ ክፍሎችና ሂደቶች መደበኛ ስራቸውን ሲያከናዉኑ ሊከሰቱ የሚችሉ የሙስና ስጋቶችን የመለየት፣ የመከሰት ዕድላቸውን እና ቢከሰቱ ሊያስከትሉት የሚችለውን ተጽዕኖ በደረጃ (ዝቅተኛ፣ መካከለኛ እና ከፍተኛ) በማለት በማስቀመጥ በመጨረሻም የሙስና ስጋት ትንተና ተካሄዷል፡፡

የስራ ክፍሎች የሙስናና ብልሹ አሰራር ስጋት ግምገማ በሶስት ደረጃ የተከፈለ ሲሆን እነሱም አነስተኛ፤ መካከለኛና ከባድ በመባል ለማስቀመጥ ተሞክሯል፡፡ የግምገማ ደረጃው የሙስና የስራ ክፍሎች የመከሰት እድል በደረጃ እና ቢከሰት የሚያስከትለውን ተጽዕኖ በደረጃ ተባዝተው የሚሰጡት ውጤት ነው፡፡ በመሆኑም የፕሮጀክት አስተዳር፣ ግዥዎች ሂደት፣ ንብረት አስተዳደር ሂደት፣ ግዥና ፋይናንስ፣ ሰው ሀብት አስተዳደር፣ ጠቅላላ አገልግሎት፣ የሰው ሃብት አስተዳደር እና ስምሪት የስራ ሂቶችና ክፍሎች ከባድ የሆነ የሙስና ስጋት ያለባቸው ሲሆን ንብረት አስተዳደር እና የትራንስፖርት ክፍሎች አነስተኛ የሆነ የሙስና ስጋት ያለባቸው መሆኑን በጥናቱ ለማወቅ ተችሏል፡፡ ዝርዝር የመከሰት፣ የተጽዕኖ እና ሙስና ስጋት ደረጃውን በአባሪ ሀ ላይ ይመልከቱ፡፡

ክፍል አምስት፡ ምክረ ሀሳቦች

- የተጓደለ የሰው ሀይል ያላቸውን የዘርፉ ተቋማት እንድያሚሉ ከሚመለከተው የመንግስት ተቋም ጋር በቅንጅት መስራት ቢቻል፤
- መከታተያ የስራ ክፍል ከሌሎች የስራ ክፍሎች ጋር ያለው ቅንጅትና ትብብር እንዲጠናከር የሚያስችል ሰርዓት መዘርጋት ቢቻል፤
- ሙስና እና ብልሹ አሰራርን ለመከላከል ተብሎ የሚጠኑ ጥናቶች ተግባራዊ እንዲሆኑ እና የሚቀርቡ ምክረ ሀሳቦች ወደ ተግባር እንዲቀየሩ ትኩረት ሰጥቶ መስራት ፤
- በዘርፉ የሚሰጡትን አገልግሎቶች ውጤታማ ለማድረግ በገለልተኛ አካል የተደገፈ የእርካታ ጥናት ማካሄድና ማሻሻያዎችን ማድረግ ቢቻል ፤
- በዘርፉ በሚገኙ ተቋማት የተደራጁ መከታተያ ክፍሎች የእቅድ አፈፃፀም ስራቸው ለብቻው እየተገመገመ የሚሄድበት የአሰራር ስርዓት ማጠናከር ፤
- እቅድ እና የእቅድ አፈፃፀም ሪፓርቶች የሚመለከታቸው አካላት እንድያውቁት ማደረግ እና ለሚመለከታቸው በለድርሻ አካላት ተደራሽ ማድረግ ቢቻል ፤
- የግዥ ሂደቶች ግልፅ በሆነ ማስታወቅያ የሚወጣበት እና ግዥ የሚፈፀምበት አሰራር በመፈተሽ በሁሉም የዘርፉ ተቋማት ተግባራዊነቱን ማረጋገጥ ፤
- በየጊዜው የወጡ ህጎች፤ የዜጎች ቻርተር ወ.ዘ.ተ ለሚመለከታቸው አካላት ተደራሽ ማድርረግ እና ኦረንቴሽን / ግንዛቤ ፈጠራ መስጠቱ ላይ ልዩ ትኩረት ሰጥቶ መስራት ፤
- የንብረት ከይዘን አሰተዳደር ስርዓት ተግባራዊ ባልተደረገባቸው ተቋማት ላይ ተግባራዊ እንዲሆን ትኩረት ሰጥቶ መስራት ፤
- የሚወገዱ ንብረቶች ህጋዊ የንብረት አወጋገድ ስርዓት በተከተለ መልኩ መከናወናቸውን ኦዲት የማድረግ አሰራር ስርዓት ማጠናከር፣
- የሚካሄዱ ግዥዎች የገበያ ጥናት መሰረት ያደረጉ፤ በአግባቡ እቅድ ተዘጋጅቶላቸው ተገምገምው የፀደቁ መሆናቸውን የማረጋገጥ እና ከሙስና እና ብልሹ አሰራር የፀዱ፤ ግልፅነት እና አሳታፊነትን የሚያረጋግጡ የግዥ ዘዴዎችን ታሳቢ ባድረገ መልኩ የሚከናወንበት አግባብ ቢኖር፤
- ሀሰተኛ የትምህርት ማስረጃ የማጠራት ስራ በሀሉም የዘርፉ ተቋማት ሰራተኞች እና አመራሮች ላይ ማከናወን እና የእርምት እርምጃ መውሰድ ቢቻል፤
- የሀብት ምዝገባ ያላከናወኑ ወይም በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ ያላደረጉ የዘርፉ ተቋማትን በመለየት በህጉ መሰረት ተግባራዊ እንድያደርጉ ክትትልና ቁጥጥር ማድረግ ፤

- በዘርፉ ያሉ የኦዲት ግኝቶች / ውጤቶች በቀረበው ምክረ ሀሳብ መሰረት ተግባራዊ እንዲሆኑ የማስፈፀሚያ እቅድ በማውጣት እንዲፈቱ ትኩረት ሰጥቶ መስራት፡፡

ዘርፍ ተኮር የሙስና መከላከል ስትራቴጂዎች

የውሃ አስተዳደር ምሁራን እንደሚገልጹት ከሌሎች በርካታ የመፍትሄ ሃሳቦች መካከል የዜጎችን ተሳትፎ የበለጠ ትኩረት መሰጠት እንዳለበት ይገልጻሉ (Araral & Wang, 2013፣ ካር እና ሌሎች፣ 2012)፡፡ በውሃው ዘርፍ አብዛኛው ሙስና የሚመነጨው በፖለቲካዊ፣ ማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ተግዳሮቶች ምክንያት በመሆኑ ማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ተፅእኖዎች ትኩረት ሊሰጣቸው ይገባል፡፡

ውሃ በኢትዮጵያ ህብረተሰብ ውስጥ ወሳኝ ሚና የሚጫወት እና ለሁሉም ማለት ይቻላል የምርት ግብአት ነው፡፡ የሀይድሮሎጂ ለውጥ ኢኮኖሚውን ከዕድገቱ አቅም አንድ ሶስተኛውን እንደሚያሳጣው ይገመታል (የዓለም ባንክ 2006)፡፡ ሆኖም የኢትዮጵያ ኢንቨስትመንቶች እነዚህን ተጽኖዎች ለመቀነስ እና ከፍተኛ የውሃ ሀብቷን ለኃይል፣ ለምግብ ምርት፣ ለከብት እርባታ፣ ለማኑፋክቸሪንግ እና በጤና እና በኑሮ መሻሻል ላይ ለማዋል የምታደርገው ጥረት በታሪክ የተገደበ ነው፡፡ ከቅርብ ዓመታት ወዲህ የኢትዮጵያ መንግሥት በኢትዮጵያ ያለውን የውሃ ተግዳሮት ለመቀነስ፦ በታዳሽ ሃይል ዘርፍ የሙስና አደጋዎችን መለየት፣ በታዳሽ ኢነርጂ ዘርፍ የሙስና ጉዳዮችን በዕውቀትና በማስረጃ ማሰባሰብ፣ በአቻ ትምህርት እና በታዳሽ ሃይል ላይ የሙስና አደጋዎችን በተመለከተ የእውቀት መጋራትን ጨምሮ ከባለሙያዎች እና በዚህ ዘርፍ ጥናትና ምርምር ከሚያደርጉ አካላት ጋር መወያየትን፣ የጸረ-ሙስና ርምጃዎችን ማክበር፣ የመንግስት ግዥዎች ግልፅነት፣ እንዲሁም የሀገር ውስጥ እና የውጭ ጉቦን ወንጀል በመቀነስ እና ውጤታማ በሆነ መንገድ የማስፈፀም ተግባርን በማጠናከር በታዳሽ ኢነርጂ ዘርፍ አገራዊ ሁኔታን ከግምት ውስጥ በማስገባት የግለሰቦችን እና የጋራ ዕርምጃዎችን ለማሻሻል የሚረዱ መልካም ልምዶችን ማሳደግ፣ በሁሉም የታዳሽ ኢነርጂ ዘርፍ የእሴት ሰንሰለት ውስጥ በአገሮች የመልካም አስተዳደር ተግባራትን መደገፍ፣ የተቋማት ስታንዳርዶችን እና የሪፖርት ማቅረቢያ ማዕቀፎችን በየደረጃው ማዳበር፣ ሁሉን አቀፍ ውህደት ትግበራ ተፈጻሚ ለማድረግ ሀገራዊ እና ክልላዊ ሁኔታዎችን ከግምት ውስጥ በማስገባት የአቅም ግንባታ እና የቴክኒክ ድጋፍን ማጠናከር እና ማስተዋወቅ፡፡

የፕሮጀክት ዲዛይን እና ጥቅም ላይ የዋሉ ቴክኖሎጂዎች በተቻለ መጠን ቀላል፣ ተግባራዊ እና ተገቢ ሆነው መቀመጥ አለባቸው፣ ይህም ዝቅተኛ ዋጋ ያላቸውን መፍትሄዎች በመደገፍ፣ ሁለቱም የሙስና እድሎችን ለመቀነስ እና የፕሮጀክትን ዘላቂነት ለማሳደግ ይረዳሉ፡፡ ይህ ያልተመጣጠነ የመረጃ ፍሰትን እና የግለሰብ ተዋናዮችን ውሳኔ ለመቀነስ ይረዳል፡፡ በተለያዩ ፕሮጀክቶች አፈጻጸም ደረጃ ሙስናን መዋጋት የሚቻለው ክትትል እና ቁጥጥር፣ የአቅም ግንባታ እና የሰራተኞች አስተዳደር ማሻሻያዎችን በማድረግ ተጠያቂነትን ለማሻሻል በሚወሰዱ እርምጃዎች ነው፡፡ የመንግስት ባለስልጣናት በትልልቅ የውሃ መሠረተ ልማት ፕሮጀክቶች ውስጥ ከተሳተፉት ዓለም አቀፍ ተቋራጮች ያነሰ ቴክኒካል ብቃት ካላቸው ተቋሙ ከፍተኛ የሆነ

የሙስና ስጋት እንዳለበት ያመለክታል፡፡ የተቋም አቅምን ማሳደግ እና የቁጥጥር ሰራተኞችን ማሰልጠን በተሻሻሉ ቴክኒካል እውቀት እና ቁጥጥር ያልተመጣጠነ የመረጃ ፍሰትን እና የግለሰብ ተዋናዮችን ውሳኔ የመቀነስ ዕድል አለው፡፡

ሙስና በአደራ የተሰጠውን ስልጣን ያለአግባብ መጠቀም በመሆኑ የፀረ-ሙስና እርምጃው የተሻለ የሚሆነው አጸፋዊ ኃይልን የሚያንቀሳቅሱ ሰባት ዓይነት ተቋማት ተለይተው ይታወቃሉ፡-1) የመንግስት እና ገለልተኛ ሴክተር ተቆጣጣሪዎች፣ 2) ፓርላማ፣ 3) የፍትህ አካላት ወይም የፍትህ ስርዓቶች፣ 4) ገለልተኛ የፀረ-ሙስና ኤጀንሲዎች እና/ ወይም የእንባ ጠባቂ ቢሮዎች፣ 5) የሲቪል ማህበረሰብ ድርጅቶች፣ 6) የተጠቃሚዎች ወይም የሸማቾች ድርጅቶች እና 7) የሚዲያ ተቋማት (ከሕትመት እስከ ኦንላይን ብሎጎች) ገለልተኛ የፋይናንስ ኦዲት፣ ምርመራ እና ክስ፣ የሰራተኞችን ሹመት እና የማሳደግ ደንቦች፣ የጠቋሚዎችን ጥበቃ፣ ልዩ ፀረ ሙስና የፓርላማ ኮሚሽኖች፣ የባለስልጣኖችን አቅም ማጎልበት እና ማሰልጠን፣ በህዝባዊ ድርጅቶች ውስጥ ስነምግባር እና ታማኝነትን ማስተዋወቅ እና በተጠቃሚዎች አገልግሎት አቅርቦት ላይ አስተያየት መስጠት፡፡ ለገበያ የሚቀርበው የውሃ ዘርፍ ማሻሻያ የሚከተሉትን ሊያጠቃልል ይችላል፡፡ የውሃ መገልገያዎችን ወደ ግል ማዞር፣ ለግል ኩባንያዎች ንዑስ ውል መፈፀም፣ የመንግስት-የግል ሽርክና፣ ገለልተኛ ሴክተር ተቆጣጣሪ ማቋቋም፣ በግሉ የውሃ ዘርፍ ውስጥ ግልጽነትን ማስተዋወቅ እና የአፈፃፀም ቤንችማርኬሽን መስቀመጥ፣ በግሉ የውሃ ዘርፍ ውስጥ የስነምግባር እሴቶችን ማስተዋወቅ፣ በውሃው ዘርፍ የመንግስት ምዝበራን እና በባለስልጣናቱ ጉቦ መቀበልን ለመከላከል የጨረታውን ውሳኔ ሂደት፣ የውል አተገባበር፣ አሸናፊው የተመረጠበትን ምክንያት እና የውሳኔ ቃለጉባዔውን ለህዝብ ይፋ ማድረግ፡፡

ማውጫ

1. Ambraseys, N., & Bilham, R. (2011). Corruption Kills. Nature, 469 (January), 153–155. https://doi.org/10.2307/j.ctt183p35j.10
2. Araral, E., & Wang, Y. (2013). Water governance 2.0: A review and second generation research agenda. Water Resources Management, 27(11), 3945–3957. https://doi.org/10.1007/s11269-013-0389-x
3. Carr, G., Blöschl, G., & Loucks, D. P. (2012). Evaluating participation in water resource management: A review. Water Resources Research, 48(11). https://doi.org/10.1029/2011wr011662
4. Davis, J. (2004). Corruption in public service delivery: Experience from South Asia's water and sanitation sector. World Development, 32(1), 53–71. https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2003.07.003
5. Eberhard, R. (2019). Access to water and sanitation in Sub-Saharan Africa. Deutsche Gesellschaft für International Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.
6. Global Corruption Report 2008: Corruption in the water sector.
7. OECD (2014), OECD Foreign Bribery Report: An Analysis of the Crime of Bribery of Foreign Bribery Officials.
8. Transparency International (2002) Transparency International Bribe Payers Index 2002, http://www.transparency.org
9. Transparency International (2008). Global corruption report 2008: Corruption in the water sector. Cambridge University Press.
10. UNDP/SIWI. (2016). Integrity in water governance.
11. U4 (2020), Overview of anti-corruption in the renewable energy sector; OECD (2016), Corruption in the Extractive Value Chain: Typology of Risks, Mitigation Measures and Incentives, OECD Development Policy Tools;
12. OECD (2014), OECD Foreign Bribery Report: An Analysis of the Crime of Bribery of Foreign Bribery Officials

አባሪ ሀ፡ የውሃ እና ኢነርጂ ዘርፍ የሙስና ስጋት ደረጃ ትንተና

ተ.ቁ	የሙስና ስጋት የሆኑ ሂደቶች	የመከሰት እድል	ቢከሰት የሚያመጣው ተፅኖ	የሙስና ስጋት	የስጋት መንስኤዎች	የመፍትሄ ሃሳቦች
1	የፕሮጀክት አስተዳር	ከፍተኛ	ከፍተኛ	ከባድ	የኮንትራክተሮች የአቅም ክፍተት፣ ቁጥጥር የለለ መሆን	የቁጥጥር ስርአት ማጠናከር፣ብቃት ያላቸውን ሰራተኞች መመደብ
2	ግዥ አስተዳደር	ከፍተኛ	ከፍተኛ	ከባድ	የስራ ባህሪ፣ የሰዎች ሥነምግባር	የቁጥጥር ስርአት ማጠናከር፣ብቃት ያላቸውን ሰራተኞች መመደብ
3	ንብረት አስተዳደር ሂደት	ከፍተኛ	ከፍተኛ	ከባድ	የስነምግባር፣ የቁጥጥር ማላላት፣ የቦታ ጥበት	የስልጠናና የቁጥጥር፣ የቦታ አቅርቦትን ማስፈት
4	ግዥና ፋይናንስ	መካከለኛ	መካከለኛ	ከባድ	የመመሪያ ክፍተት	ግልጸኝነትማስፈን
5	ሰው ሀብት አስተዳደር	ዝቅተኛ	መካከለኛ	ከባድ	ለመጠቃቀ፣ የመመሪያና የአደረጃጀት ክፍተት	ቁጥጥር ማድረግ፣ መመሪዎችን ማሻሻል
6	ጠቅላላአገልግሎት	ዝቅተኛ	መካከለኛ	አነስተኛ	ስነምግባር ጉድለት	መመሪያ ማውጣትና ተግባራዊ ማድረግ
7	የትራንስፖርት ስምሪት	ዝቅተኛ	መካከለኛ	አነስተኛ	ስነምግባር ክፍተት	ስልጠና መስጠት